

e-ISSN: 2148-4899

Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Pamukkale University Journal of Divinity Faculty

Güz/Autumn, 2021, 8 (2), 965-989

AKADEMİK BAŞARISI YÜKSEK ÖĞRENCİLERİN AHLAKİ DEĞER YÖNELİMLERİNİN
İNCELENMESİ

Investigation of the Moral Value Orientations of Academically Successful Students

Yasemin İPEK

Dr. Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Eğitimi
Bilim Dalı, Türkiye. E-Mail: yaseminipek2004@gmail.com, Orcid No: 0000-0002-5218-0870.

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types:	Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Received:	02/11/2021
Kabul Tarihi / Accepted:	03/12/2021
Yayın Tarihi / Published:	30/12/2021
Cilt / Volume:	8
Sayı / Issue:	2
Sayfa / Pages:	965-989

Atıf / Cite as: İpek, Yasemin. "Akademik Başarısı Yüksek Öğrencilerin Ahlaki Değer Yönelimlerinin İncelenmesi" [Investigation of the Moral Value Orientations of Academically Successful Students]. *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi-Pamukkale University Journal of Divinity Faculty* 8/2 (2021), 965-989.

Doi No: <https://www.doi.org/10.17859/pauifd.1017775>

İntihal / Plagiarism: Bu makale, Ithenticate intihal tarama programı ile taranmıştır. Ayrıca iki hakem tarafından da incelenmiştir. / This article has been scanned with Ithenticate plagiarism screening program. Also this article has been reviewed by two referees.

Çıkar Çatışması / Conflict of Interest: Yazar/lar çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir. The Authors declared that there is no conflict of interest.

Finansal Destek / Grant Support: Yazar/lar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir. / The authors declared that this study has received no financial support.

2148-4899

Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (PAUİFD), 8 (2) 2021: 965-989

AKADEMİK BAŞARISI YÜKSEK ÖĞRENCİLERİN AHLAKİ DEĞER YÖNELİMLERİNİN İNCELENMESİ*

Yasemin İPEK**

Öz

Bu araştırmanın amacı akademik başarısı yüksek öğrencilerin ahlaki değer yönelimlerini betimlemektir. Araştırmada bu amaçla öğrencilerin ahlak alanındaki değer tercih sıralamaları ve bunun cinsiyet değişkenine göre durumu incelenmiştir. Araştırmanın evreni Milli Eğitim Bakanlığı tarafından merkezi olarak gerçekleştirilen liselere giriş sınavlarında yüksek bir akademik başarı gösteren ve bu yönde desteklenmek üzere fen liselerine girmeye hak kazanan öğrencilerdir. Araştırmanın örneklemi ise 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Diyarbakır il merkezindeki fen liselerine devam eden öğrencilerden oluşmaktadır. Araştırma verileri, Diyarbakır il merkezindeki Rekabet Kurumu Cumhuriyet Fen Lisesi ve Vali Aydın Arslan Fen Lisesi öğrencilerinden olmak üzere bu iki liseye devam eden 706 öğrenciden elde edilmiştir. Araştırma sonucunda öğrenciler tarafından en çok önemsen beş değer sırasıyla; *“aile kurumuna önem verme, namuslu olmak, âdil olmak, güvenilir olmak ve dürüstlük değerleri olduğu; en az tercih alan beş değer ise, en azı misafirperverlik olmak üzere, kanaat, estetik duyarlılık, ölçülülük ve paylaşımcı olmak değerlerinin olduğu* görülmüştür. Bu kapsamda ilgili literatür incelendiğinde genel zihinsel yetenek alanında gelişkin bir potansiyele sahip öğrencilerin de karakteristik olarak *aile kurumuna önem verme, namuslu olmak, adalet, güven, doğruluk, dürüstlük* gibi ahlaki değerlerinin de gelişkin oldukları anlaşılmıştır. Örneklem grubunun akademik başarısı yüksek öğrencilerimizin öncelikli ahlaki değerlerin genel zihinsel yetenek alanında gelişkin bir potansiyele sahip öğrencilerle benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Araştırmada ayrıca öğrencilerin değerleri önemseme düzeylerinin, cinsiyet durumuna göre bazı değerlerde değişiklik gösterdiğine ulaşılmıştır. Akademik başarısı yüksek bu öğrencilerin cinsiyet durumuna göre değer yönelimlerinin genel popülasyona benzerlik gösterdiği ve kapsamdaki kuramsal bilgilerin bu öğrenciler için de geçerliliğini koruduğuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Değerler Eğitimi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi, Fen Lisesi Öğrencileri, Ahlakî Değer Yönelimleri

* Bu makale yazarın *“Fen Lisesi Öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine İlişkin Tutumları ve Değer Algıları (Diyarbakır İli Örneği)”* adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Makalenin Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsünün 30/12/2015 tarih ve 88910 sayılı yazısı ile Etik Kurul İzin vardır.

Makalede yazar/lar arasında çıkar çatışması olmadığına, makalenin hazırlanmasında herhangi bir kurumdan maddi destek almadığına dair yazılı beyanı bulunmaktadır.

** Dr. Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Eğitimi Bilim Dalı, Türkiye. E-Mail: yaseminipek2004@gmail.com, Orcid No: 0000-0002-5218-0870.

Investigation of the Moral Value Orientations of Academically Successful Students

Abstract

The purpose of this research is to determine the moral value orientations of students who are successful in the academic field. Thus, in the study, it was sought to answer the questions "What are the value preference rankings of students who are successful in the academic field and how are their rankings based on their gender?". In this research, which was designed with a quantitative approach, a descriptive scanning model was also preferred. The universe of the research is successful secondary students in the academic field. The study group was formed by the students of Diyarbakır Science High School in the 2015-2016 academic year. The research data were obtained from 706 students attending these two high schools, including students from Rekabet Kurumu Cumhuriyet Science High School and Vali Aydın Arslan Science High School in Diyarbakır city centre.

As a result of this research, the five values that are most important to students are in the first place "*caring about the family*" and then "*being honest, being fair, being trustworthy and honesty values*" in turn; the five values that received the least preference were opinion, "aesthetic sensitivity, moderation and sharing, hospitality". In this context, when the relevant sources was studied, it was revealed that students with an improved potential in the cognitive field characteristically have moral characteristics such as "*caring for the family, being honest, justice, trust, integrity, honesty*".

It was found that students' level of caring about values varies in some values according to gender. It can be said that the value orientations of academically successful students according to their gender are similar to the general population and that the theoretical information in the scope remains valid for these students as well.

Keywords: Religious Education, Value Education, Religious Culture and Ethics Course, Science High School Students, Moral Value Orientations

Structured Abstract: It is possible for the moral values to be included in religious education programs to be adopted by students and become their personal values to the extent that they respond to their educational interests and needs within this scope. As a matter of fact, it is observed that the studies on the educational status of science high school students forming a special group in academic terms regarding moral values remain weak in our country.

The aim of this research is to examine the moral value orientations of science high school students who are "architects of the future" in many fields due to their outstanding academic achievements. Thus, it is to contribute to the discovery of sensory field characteristics and to take into account the teaching of these students, seen as successful in the cognitive field and supported in this direction in their teaching processes.

This research was designed with a quantitative approach, a descriptive scanning model was also preferred. In this context, the target audience of the research was limited to the students who had achieved success in the entrance exam to the central high schools organized by the Ministry of National Education and as a result settled in the science high school. The purpose sampling from accidental/non-selective sampling techniques was used in the sample selection of the research. The universe of the research is successful secondary students in the academic field. The study group was formed by the students of Diyarbakır Science High School in the 2015-2016 academic year. The research data were obtained from 706 students attending these two high schools, including students from Rekabet Kurumu Cumhuriyet Science High School and Vali Aydın Arslan Science High School in Diyarbakır city centre.

The data collection tool was created by the 35-values of the Religious Culture and Ethics Curriculum for 9-12 classes to determine the value orientations of the students and the

internalization those values of the student. Descriptive statistics were made using the SPSS package program in analysing data from the sample group. Within the scope of the descriptive analysis, the frequency and percentage rates of the students' embarking on their moral values are given. "Multiple Response Analyse" was used to determine the five value rankings that students care about the most.

It was basically in the study, sought to answer the questions "What are the value preference rankings of students who are successful in the academic field and how are their rankings based on their gender?" In this context, students were asked to select the five values they care about the most and to number them from 1 to 5 in order of importance to them. The results reached in this context in the research are as follows:

As a result of this research, the five values that are most important to students are in the first place "caring about the family " and then "being honest, being fair, being trustworthy and honesty values" in turn; the five values that received the least preference were opinion, "aesthetic sensitivity, moderation and sharing, hospitality".

When the relevant sources are examined to make sense of the students' prioritization of the values of "caring for the family, being honest, being fair, being trustworthy and honesty", there are references to the fact that students with an improved potential in the cognitive field had improved moral characteristics such as caring for the family, being honest, being fair, being trustworthy, integrity and honesty. The detection of students' intense sensitivity to these values is noteworthy in terms of recognizing these students in learning environments. As the executors of learning environments, the awareness of teachers about these sensitivities of students will contribute to them in terms of understanding the behaviour of students in this direction and developing an appropriate approach to them.

It should also be noted the importance of this finding in terms of the fact that students have an intense sensitivity to the values of "caring about the family, being honest, being fair, being reliable and honesty" in the relevant field researches. Because this situation confirmed that the characteristics of the cognitive field are decisive for the moral value orientations of students within the scope of our research, and on the other hand, it revealed the consistency of our research findings.

Another important aspect that should be included among the results of the study is that some moral values are all adopted by the majority of students, but some moral values are avoided. It is of course, usual for each individual or a group with similar characteristics to have basic values. But it is also a reality that all values complement each other, are not independent of each other, nourish and influence each other. It should be noted that understanding this strong relationship between values by students is an important need. As a matter of fact, it is also a danger for students to stay away from some values arising from today's life form and for the continuation and liveability of their other basic values to be disrupted. In this context, in order to ensure the continuation of the values that are strong in students and the strengthening of the values that are weak, it has been identified as a need for the values to be the subject of teaching in a cohesive way.

The fact that the values of hospitality and being a sharer in students are weak can be seen to be related to the decrease in the collective life form in society and therefore the weakening of the sense of collectivist., The individual, social and universal necessity of a collective lifestyle should be emphasized for the revival of values such as hospitality or being a sharer in students in the course of Religious Culture and Ethic knowledge. However, activities that make it possible for students to adopt this feeling not only by resorting to indoctrination, but also by living actively should be resorted to. In this context, it can be made students visit nursing homes, orphanages etc., whose numbers increase rapidly as a result of weakening collective life; by saving a small amount of money to take gifts with them during these visits, they have the process into a thrill and thus experience the joy of a sense of cooperation and solidarity.

Considering that these highly academically successful schools have a small proportion of the overall population, it seems possible that these students will be included in various activities to strengthen the moral values that remain weak and enrich their emotional experiences in this direction.

It has been seen that students' level of caring about values varies in some values according to gender. Accordingly, the girls care more about the values of caring about the family, respect, trust, love, sincerity, sensitivity and responsibility than boys; and boys has been determined that they care more about the values of independence, brotherhood, breaking promises, respecting trust, scientificity, patriotism, patience, solidarity and generosity than girls. It has been revealed that other values other than these are closely or equally cared for by girls and boys. As a matter of fact, it can be said that the codes of social culture are also decisive on the sexual roles of these students successful in the cognitive field. It can be said that the value orientations of the students who have shown superior success in the academic field according to their gender are similar to the general population and that the theoretical information in the scope remains valid for these students as well. In fact, there have been references in the relevant literature that students with improved cognitive potential respect social norms and cultures, question them to adopt them, and may even be a conscious carrier of them.

Keywords: Religious Education, Value Teaching, Religious Culture and Ethics Course, Science High School Students, Moral Value Orientations

GİRİŞ

Eğitim programlarıyla hedeflenen bireyin zihin, beden, duygu, irade, ahlak, karakter gibi bütün gelişim alanları açısından desteklenmesidir. Bunun gerçekleştirilmesinde her derse hem ortak hem de farklı görevler atfedilmiştir. Örneğin matematik ve fen bilgisi gibi dersler, eğitimin bilişsel hedefleri için merkezi bir konumdadır. Öte yandan vatandaşlık, ahlak ya da din eğitimi gibi dersler ise eğitimin duyuşsal hedeflerinin gerçekleştirilmesinde önemli bir potansiyele sahiptir.

Din duygu yoğunluklu bir alandır ve tabii bir şekilde öğretimi de duyuşsal ağırlıklıdır.¹ Nitekim din eğitiminin başlıca hedeflerinden biri çocuğun duyuşsal ihtiyaçlarını karşılaması ve duyuşsal gelişimine katkıda bulunabilmesidir.² Dahası Türkiye’de okul programlarında zorunlu bir statüde yer alan din kültürü ve ahlak bilgisi dersi, sadece dinin öğretimi yönüyle değil aynı zamanda vatandaşlık, değerler ve ahlak eğitimine ilişkin de birçok hedefe ve zengin bir içeriğe sahiptir. Dolayısıyla okul eğitim programlarında yer alan din dersleri bilişsel kazanımlarının yanı sıra duyuşsal kazanımları da yoğunluklu bir alandır.

Din eğitimi gerek içerik gerekse ulaşmak istediği amaçlar açısından ahlaki değerlerin eğitimi ile bir bütünlük içerisinde olmak durumundadır. Çünkü inanç ve ibadet içerikli davranışlarımızda kendisine yöneldiğimiz kutsal varlık, ahlak alanındaki tercihlerimizde de gözetilmesi gereken kutsal bir otorite olarak karşımıza

¹ Suat Cebeci, “Din Eğitiminde Rehberlik ve Psikolojik Destek”, *Avrupa Birliği’ne Giriş Sürecinde Türkiye’de Din Eğitimi ve Sorunları Sempozyumu* (Sakarya: Değişim Yayınları, 2001), 222.

² Mualla Selçuk, *Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler (Religious Motives in Child Education)* (Ankara: TDV Yayınları, 1991), 59.

çıkmaktadır. Nitekim dinî ve ahlakî yönelimler ayrı ayrı değil birbiriyle kenetlenmiş bir şekilde gerçekleşmektedir. Bu bağlamda düşünüldüğünde dinî öğelerden ve dinin yaptırım gücünden yoksun bir ahlak veya değer eğitimi, bu iki alan arasındaki dinamik ilişkiyi görmezden gelmek demektir.³ Dolayısıyla ahlakî değerlerin dinsel kültüre referansla verilmesi, öğretiminin temellendirilmesi ve etkin bir şekilde gerçekleşmesi için kaçınılmazdır. Ülkemizde de temel eğitim düzeyinde ahlakî değerlerin verilmesinde din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinin merkezi bir rolde konumlandırıldığı görülmektedir. Tarihi süreçte her zaman var olagelen din ve ahlakî değerlerin kaynaşık öğretiminin; 2005 ortaöğretim ve 2006 ilköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi dersi öğretim programlarındaki güncellemeyle birlikte daha görünür bir hal aldığı bu kapsamda belirtilmelidir.⁴

Din öğretimi programlarında din, ahlak ve değer temelli hedeflerin ve içeriğin belirlenmesinde felsefi anlayışlar, toplumsal ve dinî-kültürel yapı, devletin ve toplumun dünya devletleri ve milletleri arasındaki konumu ve öğrencinin özellikleri şeklindeki unsurlar etkili olmaktadır. Ancak bu unsurlardan öğrenci, din öğretimi programlarının doğrudan ilk muhatabıdır.⁵ Çünkü öğretim programlarından genel olarak beklenen öğrencinin kendisine sunulan içeriği anlamlandırması, benimsemesi ve davranışa dönüştürmesidir. Dolayısıyla öğretim programlarının geliştirilmesi, yürütülmesi ve değerlendirilmesindeki bütün aşamalarda öğrenci dikkate alınması gereken dinamik bir unsurdur.⁶ Bu durum eğitimin bütün düzeyleri ve alanlarında esas alındığı gibi din eğitimi faaliyetlerinin düzenlenmesi ve yürütülmesi süreçlerinde de dikkate alınmak durumundadır.⁷

Din öğretimi programlarında din içerikli bilgilerin hangilerine, niçin, ne kadar ve nasıl yer verileceğinin belirlenmesinde önemli bir ilke olan öğrenciye görelilik, ahlakî değerlerin işlenmesinde de gözetilmesi gereken bir temel bir unsurdur. Çünkü ahlakî değerler özelinde de çocukların ilgi ve eğilimleri; bireysel özelliklerine, üyesi oldukları toplumun kodlarına, yaşadığı dönemin şartları ve evrensel ihtiyaçlarına göre değişebilmektedir.⁸ Dolayısıyla din öğretimi programlarında yer alacak ahlakî değerlerin de öğrenciler tarafından benimsenebilmesi ve kişisel değerlere

³ Enver Uysal, "Dindarlığın Ahlakî Temeli Üzerine Bazı Düşünceler", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları* 14/1 (2005), 45.

⁴ Muhammed Esat Altıntaş, *Öğretmenler Gözüyle Değerler Eğitimi* (İstanbul: Mostar Basım Yayın Dağıtım, 2016), 53; Mevlüt Kaya - Osman Taşkın, "Okulda Değerler Eğitimi", *Teoriden Pratiğe Değerler Eğitimi*, ed. Mustafa Köylü (Nobel Akademik Yayıncılık, 2016), 141.

⁵ Cemal Tosun, *Din Eğitimi Bilimine Giriş* (Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2011), 112-127.

⁶ Fatma Varış, *Eğitimde Program Geliştirme "Teori ve Teknikler"* (Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Vakfı Yayınları, 1976), 87-96; Leyla Küçükahmet, *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme* (Ankara: Nobel Yayıncılık, 2005), 20-42.

⁷ Tosun, *Din Eğitimi Bilimine Giriş*, 112-127.

⁸ Hüseyin Yılmaz, "Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Ünite Konularının Barış Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi", *Değerler ve Eğitimi*, ed. Recep Kaymakcan - vd. (İstanbul: DEM Yayınları, 2007), 710.

dönüştürülmesinin öğrencilerin eğitsel ilgi ve ihtiyaçlarının tanınması ve dikkate alınması ölçüsünde mümkün görüldüğü söylenebilir.

Kişinin üyesi olduğu toplumun kültür kodları ve eğitim uygulamaları değer yöneliminde belirleyici olmakla birlikte kendisini kuşatan bu unsurlar içerisinde de farklı değer yönelimlerine sahip olması kaçınılmazdır. Nitekim değer yönelimlerinin sadece toplumdan topluma değişmediği, aynı toplum içerisindeki farklı özellikteki gruplarda hatta kişiden kişiye değişebildiği belirtilmelidir⁹ Bu kapsamda düşünüldüğünde bütün ortaöğretim öğrencilerine aynı içerik ve yöntemlerle bir değer eğitiminden bahsedilmesi belli özelliklere ve dolayısıyla özel ilgi ve ihtiyaçlara sahip grupların göz ardı edilmesi anlamına gelebilmektedir. Örneğin fen ve matematik alanında derinleşme eğiliminde olan öğrencilerin ile resim ya da müzik alanlarına eğilim gösteren ve bu yönde eğitimlerini devam ettiren öğrencilerin değer yönelimlerinin farklılaşması ihtimal dahilindedir. Dolayısıyla öğrencinin sahip olduğu yetenek alanı ya da dahil olduğu eğitim uygulamalarına göre değer yöneliminin incelenmesi bir ihtiyaç olarak görünmektedir. Nitekim güzel sanatlar ve spor lisesi öğrencileri özelinde öğrencilerin değer yönelimlerinin irdelendiği ve diğer lise türündeki öğrencilerle karşılaştırıldığı araştırmalara da rastlanmıştır.¹⁰

Bu çalışmada Milli Eğitim Bakanlığınca merkezi olarak gerçekleştirilen liselere giriş sınavlarında başarı göstererek fen liselerine devam eden ve dolayısıyla akademik başarısı yüksek kabul edilen öğrencilerin değer yönelimlerinin tespit edilmesi hedeflenmiştir. Nitekim akademik anlamda özel bir grubu oluşturan fen lisesi öğrencilerinin değerler eğitimine ilişkin eğitsel ilgi ve ihtiyaçlarının belirlendiği çalışmaların ülkemizde zayıf kaldığı belirtilmelidir. Bu kapsamda Dilmaç'ın "Bir Grup Fen Lisesi Öğrencisine Verilen İnsani Değerler Eğitiminin İnsani Değerler Ölçeği İle Sınanması"¹¹ adlı doktora çalışmasına rastlanılmıştır. Ancak eğitim programları çerçevesinde ahlakî değerlerin kazandırılmasının önemli bir paydaşı olan din kültürü ve ahlak bilgisi dersi özelinde bu yönde herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

Akademik başarısı yüksek öğrencilerin ahlakî değer yönelimlerini konu edinen araştırmaların zayıf kalmasının başlıca nedenlerinden biri bu öğrencilerin normal popülasyondan farklı görülüp görülmeyeceklerinin tartışılır olmasıyla ilişkilendirilebilir. Ancak üstün yetenek kapsamında düşünülmediğinde bile bu öğrencilerin merkezi bir sınavda üstün başarı göstermiş olmaları ve ayrı bir eğitim programına tabi tutulmaları genel içinde ayrı kabul edildiklerinin göstergesidir. Kaldı ki ilgili literatür incelendiğinde fen lisesi öğrencilerini başka alanlarda "üstün

⁹ Yakup Keskin, "Değerler Hakkında Genel Bilgiler", *Teoriden Pratiğe Değerler Eğitimi* (Ankara: Nobel Yayıncılık, 2016), 38-39; Erol Güngör, *Değerler Psikolojisi Üzerinde Araştırmalar* (İstanbul: Ötüken Yayınları, 2000), 84.

¹⁰ Orhan Taşkesen vd., "Sanat Eğitimi Alan ve Almayan Lise Öğrencilerinin Erdem Etiği Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma", *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 14/1 (2012), 61-80.

¹¹ Bülent Dilmaç, *Bir Grup Fen Lisesi Öğrencisine Verilen İnsani Değerler Eğitiminin İnsani Değerler Ölçeği İle Sınanması* (Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2007).

yetenek” kapsamında inceleyen çalışmalara rastlamak da mümkündür. Örneğin bu çalışmalardan biri, Kulaksızoğlu ve Otrar’ın “Üstün yetenekli ve normal ergenlerin mesleki olgunluk düzeyi bakımında karşılaştırılması” adlı, örneklem olarak fen lisesi ve genel lise öğrencilerinin karşılaştırıldığı çalışmadır.¹² Bu kapsamda zikredilecek başka bir çalışma da Mısırlı Taşdemir ve Özbay’ın “Üstün yetenekli çocuklarda mükemmeliyetçilik, sınav kaygısı, benlik saygısı, kontrol odağı, öz-yeterlik ve problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi” adlı, örneklem olarak 489 fen lisesi öğrencilerinin seçildiği çalışmasıdır.¹³ Üstün yetenekli olarak fen liselerinin çalışıldığı bir diğer çalışma ise Atabay’ın “Üstün yetenekli olan ve olmayan ergenlerin algıladıkları anne baba tutumları ile uyum düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi” adlı, örneklem olarak 113 fen lisesi ve 96 normal lise öğrencilerinin karşılaştırıldığı çalışmadır.¹⁴

Bu araştırmanın amacı, akademik alanda göstermiş oldukları üstün başarılarından dolayı birçok alanda “geleceğin mimarları” olmaya aday fen lisesi öğrencilerinin ahlakî değer yönelimlerinin incelenmesidir. Böylelikle genel zihinsel yetenek alanında parlak görülen ve öğretim süreçlerinde bu yönde desteklenen bu öğrencilerin duyuşsal alan özelliklerinin de keşfedilmesine ve din kültürü dersi ve ahlak bilgisi dersinde dikkate alınmasına katkı sağlamaktır. Çalışmada söz konusu amacı gerçekleştirmek üzere aşağıdaki araştırma sorularına cevaplar aranmıştır:

- Akademik başarısı yüksek öğrencilerde öne çıkan ve dolayısıyla desteklenmesi gereken ahlakî değerler nelerdir?
- Akademik başarısı yüksek öğrencilerde zayıf kalan ve dolayısıyla geliştirilmeye ihtiyaç duyulan ahlakî değerler nelerdir?
- Akademik başarı yüksek öğrencilerin ahlakî değer yönelimleri cinsiyet durumuna göre nasıldır?

¹² Kulaksızoğlu, Adnan - Mustafa Otrar, “Fen ve Genel Lise 10. Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyi Bakımından Karşılaştırılması”, *Üstün Yetenekli Çocuklar Bildiriler Kitabı*, ed. Adnan Kulaksızoğlu - vd. (İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, 2004), 285-300.

¹³ Özlem Mısırlı Taşdemir - Yaşar Özbay, “Üstün Yetenekli Çocuklarda Mükemmeliyetçilik, Sınav Kaygısı, Benlik Saygısı, Kontrol Odağı, Öz- Yeterlik ve Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, *Üstün Yetenekli Çocuklar Bildiriler Kitabı*, ed. Kulaksızoğlu, Adnan - vd. (İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, 2004), 300-318.

¹⁴ Nevbahar Atabay, “Üstün Yetenekli Olan ve Olmayan Ergenlerin Algıladıkları Anne ve Baba Tutumları ile Uyum Düzeyleri Arasındaki İlişki”, *Üstün Yetenekli Çocuklar Bildiriler Kitabı*, ed. Kulaksızoğlu, Adnan - vd. (İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, 2004), 367-378.

YÖNTEM

Nicel bir yaklaşımla tasarlanan bu araştırmada betimsel tarama (survey) modeli kullanılmıştır. Bu model, sosyal bilimler alanında kişilerin belirli bir konudaki tutum, inanç, görüş, davranış ve beklentilerinin kendi koşulları içerisinde ve olduğu gibi tanımlanmasında yaygın olarak kullanılmaktadır.¹⁵ Bu araştırmada da akademik alanda üstün başarı göstermiş bir grup öğrencinin değer yönelimlerinin betimlenmesi amaçlandığından tarama modelinin kullanımı uygun görülmüştür.

Araştırma evreninin akademik başarısı yüksek öğrencilerden oluşması, örneklem seçiminde öğrencilerin akademik olarak başarılı görülme kriterinin belirlenmesini gerektirmiştir. Araştırma kapsamında akademik başarısı yüksek öğrencilerden anlaşılması gereken, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından merkezi olarak gerçekleştirilen liselere giriş sınavlarındaki başarısı neticesinde devlet fen liselerine girmeye hak kazanan öğrencilerdir. Araştırma örnekleminin söz konusu kritere sahip öğrencilerden oluşmasını sağlamak üzere çalışmada amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Olasılıklı olmayan örnekleme yöntemlerinden amaçlı örnekleme; belirli, sınırlayıcı ve ulaşılması güç özelliklere sahip bireyler üzerinde gerçekleştirilen araştırmalarda kullanılmaya uygun görülen örneklemlerdir.¹⁶ Araştırmanın örneklemini 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Diyarbakır il merkezinde faaliyet gösteren fen liseleri öğrencilerinden oluşturulmuştur. Araştırma verileri Diyarbakır il merkezindeki Rekabet Kurumu Cumhuriyet Fen Lisesi ve Vali Aydın Arslan Fen Lisesi öğrencilerinden olmak üzere bu iki liseye devam eden 706 öğrenciden elde edilmiştir.

Öğrencilerin değer yönelimlerini belirlemek üzere kullanılan veri toplama aracı, 9-12. sınıflar için din kültürü ve ahlak bilgisi dersi öğretim programında öğrencinin içselleştirmesi ön görülen 35 değer merkeze alınarak oluşturulmuştur.¹⁷ Örneklem grubundan elde edilen verilerin analiz edilmesinde SPSS paket programından yararlanılarak betimsel istatistikler yapılmıştır. Betimsel analiz kapsamında değerlerin tercih edilme frekansı ve yüzdelik oranları verilmiştir. Öğrencilerin en çok önemsedikleri beş değer sıralamasının belirlenmesinde ise “Çoklu Yanıtların Analizi (Multiple Response Analyze)” den yararlanılmıştır.

¹⁵ Sait Gürbüz - Faruk Şahin, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri (Felsefe-Yöntem-Analiz)* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2015), 103; Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (Ankara: Nobel Yayıncılık, 1998), 77.

¹⁶ Sevgi Yıldız, “Sosyal Bilimlerde Örnekleme Sorunu: Nicel ve Nitel Paradigmalardan Örnekleme Kuramına Bütüncül Bir Bakış”, *Kesit Akademi Dergisi* 11 (2017), 431.

¹⁷ MEB, *Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (9, 10, 11 ve 12. Sınıflar) Öğretim Programı* (Devlet Kitapları Müdürlüğü, 2010), 13-14.

Tablo 1: Örneklemeye Dâhil Edilen Öğrencilere Ait Kişisel Özellikler

Değişken	Değişken Düzeyi	N	%
Cinsiyet	Kız	369	52,3
	Erkek	337	47,7
	Toplam	706	100
Sınıf Düzeyi	Lise 1	219	31,0
	Lise 2	190	26,9
	Lise 3	190	26,9
	Lise 4	107	15,2
	Toplam	706	100

Araştırmaya dâhil edilen öğrencilerin; %52,3'ü (369 kişi) kız ve %47,7'si (337 kişi) erkektir. Buna göre, kız ve erkek oranlarının birbirine yakın olduğu söylenebilir. Araştırmaya dâhil edilen öğrencilerin sınıf düzeylerine göre dağılımı ise; %31'i (219 kişi) lise 1, %26,9'u (190 kişi) lise 2, %26,9'u (190 kişi) lise 3, %15,2'si (107 kişi) lise 4 şeklindedir. Lise son sınıf öğrencilerinin, örneklem içinde daha az orana sahip olmalarının nedeni ise son sınıflara gelindikçe bu öğrencilerin kolejlere kayması ve üniversiteye giriş sınav hazırlık sürecinde olmalarıyla ilişkili düşünülebilir.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırmada akademik başarısı yüksek öğrencilerin ahlakî değer yönelimlerini belirlemek üzere örneklem grubundaki öğrencilerden en çok önemsedikleri beş değeri seçmeleri ve bunları kendisi için önem sırasına göre 1'den 5'e kadar numaralandırılmaları istenmiştir. Böylece öğrencilerin değer tercih sıralamaları ortaya çıkarılmış ve bu durumun cinsiyet durumuna göre karşılaştırılması sağlanmıştır. Araştırma bulguları ve bulguların ilgili literatür etrafında tartışıldığı akış şöyledir:

Tablo 2: Öğrencilerin En Çok Önemstedikleri Beş Değer Sıralaması İçin Çoklu Yanıtların Analizi

Değerler	Tercih Eden Kişi Sayısı (N)	Tercih Eden Kişi Oranı (%)	İlk Beş Tercih İçerisindeki Durumu				
			1. Sıra	2. Sıra	3. Sıra	4. Sıra	5. Sıra
Aile Kurumuna Önem Verme	320	47,5	200	60	28	21	11
Namuslu Olmak	240	35,6	81	65	41	34	19

Âdil Olma	188	27,9	19	31	44	52	42
Güvenilir Olmak	181	26,9	25	30	52	43	31
Dürüstlük	168	24,9	23	39	44	32	30
Saygı	164	24,3	17	25	43	44	35
Güven	151	22,4	23	33	37	36	22
Sevgi	149	22,1	24	28	24	35	38
Bağımsızlık	144	21,4	39	39	30	15	21
Kardeşlik	140	20,8	13	22	25	33	47
Sözünde Durmak	131	19,4	17	44	31	16	23
Samimiyet	114	16,9	11	23	24	31	25
Doğruluk	111	16,5	27	22	28	20	14
Sağlıklı Olmaya Önem Verme	107	15,9	33	39	10	11	14
Hoşgörü	101	15,0	18	13	22	19	29
Emanete Riayet Etmek	79	11,7	7	16	24	16	16
Bilimsellik	78	11,6	10	14	23	17	14
Hakikat Sevgisi	74	11,0	32	10	18	6	8
Vatanseverlik	68	10,1	19	18	16	7	8
Temizlik	68	10,1	3	12	13	17	23
Sabır	60	8,9	4	13	6	15	22
Alçak Gönüllülük	56	8,3	7	6	11	12	20
Çalışkanlık	54	8,0	1	6	13	18	16
Dayanışma	51	7,6	2	5	9	14	21
Duyarlılık	50	7,4	2	9	8	12	19
Yardımseverlik	48	7,1	0	10	10	15	13
Sorumluluk	46	6,8	3	6	8	17	12

Fedakârlık	43	6,4	2	9	8	12	12
Cömertlik	37	5,5	1	5	4	7	20
Yumuşak Huyluluk	25	3,7	4	3	2	7	9
Paylaşımçı Olmak	22	3,3	1	1	4	9	7
Ölçülülük	18	2,7	0	0	3	4	11
Estetik Duyarlılık	15	2,2	2	3	0	5	5
Kanaatkarlık	13	1,9	0	2	2	5	4
Misafirperverlik	4	0,6	0	0	2	1	1
Kayıp Veri ¹⁸	—	—	36	45	39	48	44
Toplam	—	—	706	706	706	706	706

Tablo 2'deki veriler incelendiğinde örneklem grubumuzdaki öğrencilerin en çok "aile kurumuna önem verme" değerini önemsedikleri görülmektedir. İkinci olarak en çok tercih ettikleri değer "namuslu olmak" değeridir. Öğrenciler tarafından 3.sırada "âdil olmak", 4. sırada "güvenilir olmak" ve 5.sırada "dürüstlük" değeri en çok tercih almıştır. Öğrenciler tarafından seçilen diğer değerler sırasıyla, saygı, güven, sevgi, bağımsızlık, kardeşlik, sözünde durmak, samimiyet, doğruluk, sağlıklı olmaya önem verme, hoşgörü, emanete riayet etmek, bilimsellik, hakikat sevgisi, vatanseverlik, temizlik, sabır, alçak gönüllülük, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, yardımseverlik, sorumluluk, fedakârlık, cömertlik, yumuşak huyluluk değerleriyken; öğrencilerin en az "misafirperverlik" değerlerini önemsedikleri daha sonra bu değeri kanaat, estetik duyarlılık, ölçülülük ve paylaşımçı olmak değerlerinin takip ettiği görülmektedir.

Tablodaki bulgularda öne çıkan durum "aile kurumuna önem verme" değerinin öğrenciler tarafından en çok tercih edilen ve birinci sırada önemli görülen değer olmasıdır. Bu değer, öğrencilerin %47,5'i (320 kişi) tarafından ilk beş tercihten birine yerleştirilmiş ve bu öğrencilerden 200'ü için birinci sırada tercih edilmiştir. Örneklem grubumuzda karşılaşılan bu durumu çalışmanın Türk kültüründe gerçekleştirilmesi ile ilişkilendirmek mümkündür. Çünkü Türk kültüründe aile kurumunun incelendiği sosyolojik araştırmalarda toplumun çoğunluğu tarafından aile kurumunun mutluluğunun başlıca kaynaklarından biri olarak görüldüğüne ve bu kurumun devamını sağlamak üzere evliliğin arzulanan ve onaylanan bir olgu olarak değerlendirildiğine

¹⁸ İlgili değer sıralamalarında oluşan kayıplar farklı öğrencilerin farklı sırayı boş bırakmasıyla oluşmuş ve dolayısıyla veri kaybının olduğu formlar araştırmanın dışında bırakılamamıştır.

dikkat çekilmektedir.¹⁹ Söz konusu durumun kültürden kültüre değişebilirliğine ve aile değerlerine bağlılığın batılı ve batılı olmayan ülkeler arasında farklılık gösterdiğine dikkat çeken araştırmalara da rastlanılmıştır.²⁰

Örneklem grubumuz tarafından aile kurumunun bu kadar önemsenmesinin nedenini, öğrencilerin üyesi oldukları toplumun kültür kodlarının yanı sıra sahip oldukları karakteristik özellikleriyle de ilişkili yorumlamak mümkündür. Çünkü bu kapsamdaki araştırmalarda üstün yeteneğe ya da başarıya sahip olan çocukların yetişkinlik çağlarında, evlenme oranlarında normale aykırı bir durumla karşılaşmadığı hatta boşanma oranlarının normal popülasyondan daha düşük olduğuna dikkat çekilmektedir.²¹ Yapılan araştırmalarda, yüksek sosyal ilgi sahibi kişilerin hayat gayelerinin maddi değerlerden ziyade mutlu bir aile kurmak ve bunu devam ettirmek, bir toplumun liderliğini üstlenmek, sosyal ve ekonomik adaletsizliklerle savaşıp onları düzeltmek olduğu belirtilmektedir.²² Üstün zekâlı öğrenciler özelinde yapılan çalışmalarda da bu bireylerin yaşam amaçlarının arasında toplumsal iyiyi ve faydayı sağlamak olduğuna dikkat çekilmektedir.²³ İlgili literatürde dikkat çeken bu hususların örneklem grubundaki öğrencilerin aile kurumuna önem verme değerini incelemeleri açısından karşılık bulduğu söylenebilir.

Öğrenciler tarafından ikinci sırada en çok tercih alan “namuslu olmak” değeri öğrencilerin %35,6’sı (240) tarafından ilk beş tercihten birine yerleştirilmiş ve bu değer öğrencilerden 81’i için en önemli değer olduğu ortaya çıkmıştır. Nitekim örneklemimizdeki öğrenciler tarafından aile kurumundan sonra en çok namus kavramının önemsenmesinin üyesi oldukları kültür kodları etrafında da irdelemek mümkündür. Sosyal psikoloji çalışmalarında bu iki değer birbirleriyle yakın ilişkisine dikkat çekmesi açısından Güngör’ü bu kapsamda zikretmek mümkündür. Güngör’e göre toplumumuzda ahlak ve namus kavramları birbiri yerine kullanılacak kadar yakın görülse de esasında namus kavramı cinsel ahlak ile sınırlıdır ve cinsel ihtiyaçların karşılanması, cinsel davranışların düzenlenmesi ve böylece toplumsal huzurun sağlanmasındaki rolünden dolayı daha çok aile değeri ile yakın ilişkilidir.²⁴ Güngör’ün namus kavramını, cinsel ahlak ve dolayısıyla bireyin cinsel yönelimleri ve bunların belli bir değer sistemi içerisinde yönetebilmesi açısından aile kavramı ile ilişkilendirdiği bu açıklaması, öğrenciler tarafından aile ve namus değerlerinin ardışık bir şekilde tercih edilmesinin irdelenmesine imkan vermektedir.

¹⁹ Yadigar Aluş - Suzan Selçukkaya, “Türk Ailesinde Mutluluk Algısı ve Değerleri”, *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi (SKAD)* 1/2 (2015), 151-175.

²⁰ Çiğdem Kağıtçıbaşı, *İnsan Aile Kültürü* (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1990), 22-23.

²¹ Murat Gökdere - Salih Çepni, “Üstün Yetenekli Çocuklara Verilen Değerler Eğitiminde Öğretmenin Rolü”, *Değerler Eğitimi Dergisi* 1/2 (2003), 95.

²² Alfred Adler, *Sosyal Roller ve Kişilik*, çev. Turhan Yörükcan (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2015), 56.

²³ Nur Demirbaş Çelik - Hüseyin Mertol, “Gifted Students’ Purpose in Life”, *Universal Journal of Educational Research* 6/1 (2018), 2210.

²⁴ Erol Güngör, *Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak* (İstanbul: Ötüken Yayınları, 2008), 35-37.

Öğrenciler tarafından üçüncü sırada en çok önemsendiği anlaşılan “âdil olma” kavramı, öğrencilerin %27,9’u (188 kişi) tarafından ilk beş tercihten birine yerleştirilmiş ve bu öğrencilerden sadece 19’u için ilk sırada gelen bir değer özelliğindedir. Az sayıda öğrenci için ilk sırada yer alan bir değer olsa da, bütün değerler arasında üçüncü sırada en çok önemsenen bir değer oluşu öğrenciler tarafından kayda değer bir düzeyde önemsendiğini ortaya çıkarmaktadır. “Âdil olma” değerinin örneklem grubumuzdaki öğrenciler tarafından en çok tercih alan beş değerden biri olması ise, araştırmamızda beklenen sonuçlardan biridir. Nitekim zekâ düzeyi yüksek çocukların güçlü bir adalet duygusuna sahip oldukları yapılan araştırmalarca da ifade edilmektedir. Bu öğrencilerin gözlem yapabilme, sorgulamada bulunabilme ve üst düzey düşünebilme becerilerinin gelişkin olduğu; dolayısıyla eşitsizlikleri, adil olmayan uygulamaları, çifte standartları fark edebildikleri ve söz konusu bu durumlara karşı duyarlı olabildikleri belirtilmektedir.²⁵

Öğrenciler tarafından dürüstlük kavramının en çok tercih alan beş değerden biri olması, araştırma grubumuzun özelliklerini yansıtan bir diğer unsur olarak değerlendirilebilir. Nitekim ilgili literatürde üstün yeteneklere sahip çocukların doğruluk ve dürüstlikle ilgili kaygılarının da yüksek olduğuna ilişkin atıflarla karşılaşılmaktadır²⁶ Örneklem grubundaki öğrencilerin en çok önemsedikleri beş değer *aile kurumuna önem verme, namuslu olmak, âdil olmak, güvenilir olmak ve dürüstlük* olduğunun ortaya çıkması araştırma bulgularımızın tutarlılığını göstermesi açısından kayda değerdir. Nitekim genel popülasyona göre üstün yeteneklere sahip öğrencilerin karakteristik olarak güven, aile, doğruluk ve dürüstlük gibi ahlakî özelliklerinin gelişkinliğine ilgili literatürde de dikkat çekilmiştir. Örneklem grubundaki öğrencilerin üstün zekâlı olduklarına dair bir dayanak söz konusu olmamakla birlikte akademik alanda üstün başarı gösterdikleri ve dolayısıyla zihinsel alanda yüksek bir potansiyele sahip oldukları ön görülebilir. Nitekim zeka düzeyi ile ahlakî muhakeme gücü arasında pozitif bir ilişkinin olduğuna dikkat çeken araştırmalara da rastlamak mümkündür.²⁷

Çocuğun ahlakî değerlerinin zekâ merkezli irdelendiği literatür irdelendiğinde araştırma bulgularımızın desteklendiği görülmektedir. Bu bağlamda aile yaşantısı ve zekâ düzeyi açısından iyi nitelikleri sahip öğrencilerde ahlakî değerlerin de

²⁵ Kenneth V Mull, *The Religious Education of The Gifted* (Northwestern University, Unpublished Doctoral Thesis, 1962); Turgay Gündüz, “Üstün Zekâlı Çocuklarda Ahlak Gelişimi ve Eğitimi”, *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/1 (2010), 164.

²⁶ Mull, *The Religious Education of The Gifted*; Hayati Hökelekli - Turgay Gündüz, “Üstün Yetenekli Çocukların Değer Yönelimleri ve Eğitimleri”, *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu 26-28 Kasım 2004*, ed. Recep Kaymakcan (İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 2007), 371-398; Hayati Hökelekli - Turgay Gündüz, “Üstün Yetenekli Çocukların Karakter Özellikleri ve Değerler Eğitimi”, *Üstün Yetenekli Çocuklar Bildiriler Kitabı*, ed. Adnan Kulaksızoğlu - vd. (İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, ts.), 131-144.

²⁷ George G Bear, “Moral Reasoning, Classroom Behavior”, *Journal for the Education of the Gifted and, The Intellectually*, (1983), 111-119.

gelişkinliğine olabileceğine ilişkin referanslarla karşılaşmıştır. Çocuk ve ergenlerin davranışlarının incelendiği bir araştırmada bir grup öğrenciye gözetildikleri hiç belli ettirilmeden kopya çekme imkânı verilmiştir. Bu kapsamda kendilerine daha önce oldukları sınav kağıtları gözden geçirildiği ve numara bile verildiği halde sanki hiç bakılmamış gibi tekrar dağıtılmış ve kendi kâğıtlarını kendilerinin numaralandırmaları istenmiştir. Bu takdirde cevaplarında değişiklik yapanların veya yanlışlarını düzelterenlerin namuslu olmadığına hükmedilmiştir. Bir diğer araştırmada da öğrencilerin sınav kâğıtları kasıtlı bir şekilde yaptıkları yanlışlar düzeltilerek yani yanlışların bazılarını doğru, doğruların da bazılarını yanlış çıkararak kendilerine geri verilmiş ve öğrencilerin aldıkları tavırlar incelenmiştir. Bunun sonucunda hile derecesinin birkaç faktör ile doğrudan doğruya ilgili olduğu ortaya koyulmuştur. Buna göre zekâ düzeyi yüksek öğrencilerin daha düşük zekâ düzeyine sahip olan öğrencilere göre daha az kopya ettikleri anlaşılmıştır. Bu kapsamda ayrıca çocukların geldikleri ailelerin ekonomik ve kültürel durumuyla namusluluk arasındaki ilişkinin yine yüksek olduğu anlaşılmıştır. Yani eğer çocuk zekiye ve iyi bir aileden geliyorsa onun hileye başvurması ihtimalinin de zayıfladığı sonucuna ulaşılmıştır.²⁸

Öğrenciler tarafından en çok önemsenen beş değere ve bunların ilgili literatür etrafında irdelenmesine yer verdikten sonra en az önemsenen değerlerin hangileri olduğuna dikkat çekilebilir. Tablo 2'ye göre öğrencilerin en az "misafirperverlik" değerini önemsedikleri, daha sonra sırasıyla kanaatkârlık, estetik duyarlılık, ölçülülük, paylaşımcı olmak değerlerinin dikkatlerini çekmekte zayıf kaldığı anlaşılmaktadır. Bu kapsamda öğrenciler tarafından en az tercih edilen "misafirperverlik" değeri ve yine birinci sıraya yerleştirilme bakımından zayıf kalan "paylaşımcı olmak" değerine dikkat çekilebilir. Birbiriyle yakın ilişkili bu iki değer öğrenciler tarafından oldukça geride kalan bir değer grubunda yer almasının nedeni, günümüz dünyasında genel olarak bireyciliğin artması ve kolektif bir yaşam tarzının zayıflaması etrafında açıklanabilir. Birçok araştırmacı tarafından Türkiye genel itibarıyla hala toplulukçu bir kültürle nitelendirilse de kentsel yaşamın yoğun olduğu yerlerde ya da eğitim düzeyinin yüksek olduğu gruplarda bireyciliğin öncelendiği yaşam biçimleri dikkat çekmektedir.²⁹

Tablo 2'de en az önemsenen beş değerden biri olan "kanaatkârlık" değeri, 674 öğrenciden 13'ünün ilk beş tercihi arasında yer alabilmiştir. Bu 13 öğrenciden ise sadece biri tarafından ilk sırada tercih edilmiştir. Bu durumun günümüz gençliği arasında yoğun olarak karşılık bulacağı ön görülebilir. Nitekim son dönemde teknolojiye gelişimlerle birlikte kitle iletişim araçlarındaki yeniliklerin ivme kazandığı ve sosyal medyanın toplumun bütün kesimini kuşattığı aşikârdır. Ancak insan; fizyolojik, psikolojik ve sosyo-kültürel gibi özellikler bakımından farklı gelişim dönemlerinden geçmekte ve dolayısıyla farklı ilgilere, ihtiyaçlara ve beklentilere

²⁸ Luella Cole - John J.B. Morgan, *Çocukluk ve Gençlik Psikolojisi*, çev. Belkıs Halim Vassaf (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1985), 367-369.

²⁹ Bayramali Nazıroğlu - vd., "Temel Ahlakî Değerler", *Teoriden Pratiğe Değerler Eğitimi*, ed. Mustafa Köylü (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2016), 229.

sahip olabilmektedir. İnsanın bu özellikleri bakımından değişiminin daha görünür olduğu dönemlerden biri de gençlik dönemidir. Bu dönemde kişilerin değişime ve yeniliğe daha açık oldukları ancak bu süreçleri daha kontrolsüz yaşayabildikleri çünkü bireyin yaşam formunu düzenlemede hem içsel hem dışsal denetim unsurlarına karşı daha dirençli olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda teknolojik gelişmelerin ve bu yöndeki aygıtların dayattığı kültüre gençlerin daha savunmasız kaldığı söylenebilir.

Tüketim kültürünün bir hedefi olarak gençliğin ele alındığı araştırmalarda gençliğin içerisinde bulunduğu durumun kanaatkarlık değeriyle ilişkili olarak tartışıldığı görülmektedir. Bu kapsamda dikkat çekilen husus tüketen bir gençlikten üretken bir gençliğe geçebilmede kanaatkarlık değerinin kazandırılması ve bu değer toplumdaki canlı tutulmasının etkili olabileceğidir.³⁰ Özetle tüketim kültürünün genel popülasyonda olduğu gibi akademik alanda üstün başarı göstermiş ve dolayısıyla üretken bir birey olmaya aday bu gençliği de etkisinde tuttuğu ve kanaatkarlık değerlerini zayıflattığı belirtilebilir. Dolayısıyla çocuklar ve gençler başta olmak üzere insanımıza kanaatkârlık değerini önceleyen ve pekiştiren bir eğitim anlayışının kazandırılması genel olarak önemli olmakla birlikte³¹ bu çocuklar için üzerinde düşünülmesi elzemdir.

Az sayıda öğrenci tarafından tercih edilen ve dolayısıyla öğrenciler tarafın zayıf düzeyde önemsendiği anlaşılan “estetik duyarlılık” kişinin sanatsal aktivitelere yönelmesi ile yakın ilişkilidir. Çünkü sanat, yaratıcılık çabasında bulunabilme ve estetik bir kaygıya sahip olabilme çerçevesinde ortaya çıkmaktadır. Sanatın ve yaratıcı düşünmenin önemli bir bileşeni olarak estetik duyarlılık, bireye üretken olma ve çevresindeki güzellikleri algılama hatta güzel yazı yazma, etkili konuşma ve nezaketli davranışlar sergileme gibi hayatının her alanında kazanımı olan bir değerdir.³² Akademik başarısı yüksek bu öğrencilerin yönecekleri meslek fark etmeksizin estetik bilinç kazanmalarının hayatlarının bütün alanlarında tecrübe edecekleri duygu, düşünce ve davranışları üzerinde kendisini göstereceği bu kapsamda söylenebilir.

Tablo 2’de öğrenciler tarafından en az önemsenen bir diğer değer olarak “ölçülülük” kavramı dikkat çekmektedir. Ölçülülük, İbn Sina tarafından ifrat ve tefrit kutuplarının kesiştiği “orta yol” olarak anlamlandırılmaktadır. İbn Sina’ya göre ölçülülük, zıt davranışların ortasındaki noktadır ki ahlak da bu orta yolu yakalamaktan geçer. Örneğin adalet duygusunun temeli de orta yol melekesine dayanmaktadır. Çünkü ona göre ahlakî eylem açısından adalet, zulüm yapmak ile

³⁰ Muhammet Ali Köroğlu, “Tüketim Kültürünün Gençliğe Etkisi Üzerine Bir Değerlendirme”, *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi* 2/4 (2014), 254-269.

³¹ Nazıroğlu - vd., “Temel Ahlakî Değerler”, 234.

³² Nurcan Özbal - Dr İsmail Aydoğan, “Eğitimde Estetiğin Gerekliği ve Oluşumu Üzerine Bir İnceleme”, *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 7/2 (2017), 12.

zulüm görmek arasında kalan orta yoldur.³³ İbn Sina'nın ölçülülük kavramına ilişkin bu yaklaşımından hareketle, ölçülülük değerinin bütün ahlakî fiillerimizi etkilediği söylenebilir. Çünkü fazilet aslında biri aşırılık diğeri eksiklik olan iki kötünün ortasıdır. Bu durum ise hem fiillerle hem de duygularla ilgilidir. Örneğin özgüven duygusunun aşırı olması halinde atılganlık, zayıf olması halinde korkaklık ortaya çıkmaktadır. Atılgan ve korkaklık davranışının ortasında ise cesaret değeri yer almaktadır.³⁴

Yukarıdaki bulgular ve bu yöndeki açıklamalar bir bütün olarak dikkate alındığında öğrencilerin değer yönelimlerinin içerisinde buldukları kültür kodları, modern dünyanın dayatmaları ve kendilerine özgü bazı özelliklerinden (akademik başarısı yüksek olması ve dolayısıyla genel zihinsel yetenek alanında gelişkin bir potansiyele sahip olabilmelerinden) etkilendiğini ortaya çıkmaktadır. Öğrencileri kuşatan içsel ve dışsal bu faktörlerin onlarda bazı değerlerin güçlü olmasına imkân sağlamışken bazı değerlerin de bunların gerisinde kalmasına kapı araladığı söylenebilir. Ancak bütün değerlerin birbirini tamamladıkları, kaynaşık oldukları ve birbirlerini etkiledikleri bir gerçekliktir. Öğrencilerin değer yönelimlerinde belirgin farkın olması değerler arasındaki bu ilişkinin öğrenciler tarafından anlaşılması ihtiyacını ortaya çıkardığı söylenebilir. Her bireyin farklı temel değerlerinin olması elbette doğal karşılanmaktadır. Burada dikkat çekilmek istenen husus öğrencilerin değer yönelimi arasındaki uçurumdur. Örneğin aile kurumuna önem verme 706 öğrenciden 320'si için ilk beş değer arasında yer alarak 200 öğrenci tarafından birinci sıraya yerleştirilmiştir. Buna karşın paylaşma duygusu ise 706 öğrenciden 22'si için ilk beş değer arasında yer alarak; sadece bir öğrenci tarafından birinci sıraya yerleştirilmiştir. Aslında aile demek fedakârlık demektir, hayatı maddi-manevi değerleriyle paylaşmak demektir. Bugün belki de aile kurumundaki sarsıntıların önemli nedenlerinden biri de paylaşma duygusundaki eksikliklerden ileri gelmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin bazı değerlere ilişkin eğilimlerinin zayıf kalması, diğer temel değerlerinin devamı ve yaşanabilirliğinin sekteye uğraması için de bir tehlike oluşturduğu söylenebilir. Bu bağlamda öğrencilerde güçlü olan değerlerin devamını ve zayıf olan değerlerin güçlendirilmesini sağlayabilmek üzere değerler arasındaki ilişkinin merkeze alınarak öğretimini gerektirdiği söylenebilir.

³³ Abdurrahman Dodurgalı, *İbn Sina Felsefesinde Eğitim* (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1995), 132-133.

³⁴ Recep Kılıç, *Ahlakın Dini Temeli* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2005), 24.

Tablo 3: Öğrencilerin En Çok Önemsedikleri Beş Değer Sıralamalarının Cinsiyet Değişkenine İçin Çoklu Yanıtların Analizi ve Ki-Kare Testi Sonuçları

Değerler	Toplam Tercih Edilme	Kız Öğrenciler İçerisinde Tercih Edilme		Erkek Öğrenciler İçerisinde Tercih Edilme		Daha Çok Hangi Cinsiyet Tarafından Tercih Aldığı
	N	N	%	N	%	
Aile kurumuna önem verme	320	179	50,1	141	44,5	Kızlar
Namuslu olmak	240	124	34,7	116	36,6	*
Âdil olma	188	100	28,0	88	27,8	*
Güvenilir olmak	181	95	26,6	86	27,1	*
Dürüstlük	168	89	24,9	79	24,9	*
Saygı	164	95	26,6	69	21,8	Kızlar
Güven	151	101	28,3	50	15,8	Kızlar
Sevgi	149	100	28,0	49	15,5	Kızlar
Bağımsızlık	144	68	19,0	76	24,0	Erkekler
Kardeşlik	140	60	16,8	80	25,2	Erkekler
Sözünde durmak	131	63	17,6	68	21,5	Erkekler
Samimiyet	114	72	20,2	42	13,2	Kızlar
Doğruluk	111	62	17,4	49	15,5	*
Sağlıklı olmaya önem verme	107	59	16,5	48	15,1	*
Hoşgörü	101	52	4,6	49	15,5	*
Emanete riayet etmek	79	34	9,5	45	14,2	Erkekler
Bilimsellik	78	29	8,1	49	15,5	Erkekler
Hakikat sevgisi	74	38	10,6	36	11,4	*
Vatanseverlik	68	27	7,6	41	12,9	Erkekler
Temizlik	68	38	10,6	30	9,5	*
Sabır	60	26	7,3	34	10,7	Erkekler
Alçak gönüllülük	56	31	8,7	25	7,9	*
Çalışkanlık	54	25	7,0	29	9,1	*
Dayanışma	51	20	5,6	31	9,8	Erkekler
Duyarlılık	50	33	9,2	17	5,4	Kızlar
Yardıms severlik	48	25	7,0	23	7,3	*
Sorumluluk	46	31	8,7	15	4,7	Kızlar

Fedakârlık	43	25	7,0	18	5,7	*
Cömertlik	37	12	3,4	25	7,9	Erkekler
Yumuşak huyluluk	25	15	4,2	10	3,2	*
Paylaşımçı olmak	22	11	3,1	11	3,5	*
Ölçülülük	18	9	2,5	9	2,8	*
Estetik duyarlılık	15	7	2,0	8	2,5	*
Kanaat	13	5	1,4	8	2,5	*
Misafirperverlik	4	2	0,6	2	0,6	*
Toplam	3318	357	—	317	—	—

* işareti kızlar ve erkekler tarafından eşit ya da yakın sayıda tercih alan değerler için kullanılmıştır.

Tablo 3'te her bir değer öğrencilerin geneli tarafından ilk beş tercihten birine yerleştirilme durumunun yanı sıra her bir değer cinsiyete göre tercih edilmesine ilişkin sayı ve oranlar verilmiştir. Böylece her bir değer hangi cinsiyet tarafından daha çok önemsendiği de ortaya çıkmıştır. Yapılan bu karşılaştırma sonucunda kızların; aile kurumuna önem verme, saygı, güven, sevgi, samimiyet, duyarlılık ve sorumluluk değerlerini erkeklere göre daha çok önemsediklerine ulaşılmıştır. Erkeklerin ise; bağımsızlık, kardeşlik, sözünde durma, emanete riayet etme, bilimsellik, vatanseverlik, sabır, dayanışma ve cömertlik değerlerini kızlara göre daha çok önemsedikleri sonucuna varılmaktadır. Bunlar dışındaki diğer değerlerin ise kızlar ve erkekler tarafından yakın ya da eşit derecede önemsendiği açığa çıkmıştır.

Yapılan araştırmalar, bireylerin yalnızca farklı kültürlerde değil belli bir zaman diliminde ve aynı kültür içerisinde bile cinsel rollerine bağlı olarak farklı davranış ve eğilimlere sahip olduklarını ortaya koymuştur. 110 farklı kültür üzerinde 4-5 yaş ile ergenlik dönemi aralığındaki çocukların incelendiği bir araştırmada çocukta cinsiyet farklılıklarının davranışları üzerinde çok da belirleyici olmadığına dikkat çekilmiştir. Dahası bu durumun özellikle ergenlik dönemiyle birlikte gözlemlenmeye başladığı ve cinsiyet farklılıklarının biyolojik nedenlerden çok kültürel etkenlere bağlı olduğu belirtilmiştir.³⁵ Bu bağlamda kız ve erkek çocuklara küçük yaşlardan itibaren verilmiş olan farklı sosyal rollerin ve farklı sosyokültürel beklentilerin, erkek ve kadın kişiliklerinin farklılaşmasında temel unsurlardan biri olduğu çıkarılabilir.³⁶

Konuyu araştırma bulgularımız etrafında tartışmak üzere tablo 3 incelendiğinde, kızların sorumluluk değerini veya sevgi değerini, erkeklere göre daha çok önemsedikleri görülmüştür. İlgili literatürde de söz konusu bulgularımızı destekleyici açıklamalara rastlanıldığı belirtilmelidir. Bu bağlamda kadınların yetişkin hayatta değer hiyerarşilerinde sevginin ağırlık taşıdığına³⁷ veya kızların

³⁵ Fatma Başaran, *Psiko- Sosyal Gelişim* (Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1992), 22.

³⁶ Adler, *Sosyal Roller ve Kişilik*, 160.

³⁷ Meral Çileli, *Ahlak Psikolojisi ve Eğitimi* (Ankara: V Yayınları, 1986), 84.

başkaları için daha fazla sorumluluk duyduklarına ve daha fazla anne gibi hareket ettiklerine³⁸ ilişkin farklı araştırma bulgularına rastlanmıştır. Dahası Kohlberg'in Ahlak Gelişim Teorisi'ne ilişkin literatür de bu kapsamda dikkat çekicidir. Kohlberg, Ahlak Gelişim Teorisi'ne ilişkin araştırmasında en gelişmiş ahlak prensibi olarak "adalet" kavramını almış ve erkeklerin bu ilkeye kadınlara göre daha kolay ulaşabildiklerini ileri sürmüştür. Bu durumu ise kadınların kişilerarası temel ilişkileri incelemeleri ve dolayısıyla ahlakî karar almada erkeklere göre daha zayıf kalmalarıyla ilişkilendirerek savunmuştur. Kohlberg'in bu iddiası cinsiyet yanlılığı barındırması yönüyle eleştiri almış ve bu yönde birçok araştırmanın yapılmasına kapı aralamıştır. Bu kapsamda öncelikle Kohlberg'in "adalet" ilkesini en gelişmiş ahlak prensibi almasının kadınların ahlakî gelişimlerini belirlemede kadınları için bir dezavantaj oluşturduğuna dikkat çekilmiştir. Nitekim bu araştırmalarda kadınların değer hiyerarşilerinde sevgi, merhamet ve sempati gibi değerlerin daha ağırlıklı yer aldığına da ulaşılmıştır.³⁹

Tablo 3'te yer alan bulgular kapsamında üzerinde düşünülmesi gereken bir diğer husus vatanseverlik değerinin erkekler tarafından daha çok önemsenmesidir. Bu da toplumsal hayatta ülke topraklarının korunması ve vatandaşlık ödevlerinden biri olan askerlik gibi hizmetlerde erkeklerin sorumlu tutulmasıyla ilişkili düşünülebilir. Bu durum da kültür kodlarının cinsel roller üzerindeki belirleyiciliğini gösteren bir diğer önemli bulgudur. Tablodaki bulgularda görülen önemli farklılıklardan bir diğeri de erkeklerin kızlardan daha çok "sözünde durmak" değerini önemsemeleridir. Nitekim bu durum da erkek egemen bir coğrafya ve kültürle ilişkili açıklanabilir. Toplumda yaygın olarak kullanılan "erkek sözü" veya "söz namustur" yargıları da dikkate alındığında kültür kodlarımızda sözünde durmak değerinin erkek bireylerle özdeşleştirildiği söylenebilir. Dahası verdiği sözü tutmayan erkeklere namuslu adam gözüyle bakılmadığı düşüncesinin hâkim olduğu toplumumuzda erkek bireyler üzerinde bu anlamda kültürel bir baskının varlığından bile bahsedilebilir.

Özetle akademik alanda üstün başarı gösteren öğrencilerin cinsiyetlerine göre değer yönelimleri üzerinde kültür kodlarının belirleyici olduğu görülmüştür. Bu durum akademik başarısı yüksek öğrencilerin cinsiyetlerine göre değer yönelimlerinin genel popülasyona benzerlik gösterdiği ve kapsamdaki kuramsal bilgilerin bu öğrenciler için de geçerliliğini koruduğu söylenebilir. Dahası İpek tarafından üstün zekâlı öğrenciler özelinde gerçekleştirilen araştırmada bu öğrencilerin toplumda hakim olan kültüre duyarlı ve saygılı oldukları ortaya çıkmıştır. Hatta İpek, bu öğrencilerin din referanslı bir kültürün salt alıcısı olmadıklarına, anlamını keşfetmek üzere sorguladıklarına ve bilinçli bir şekilde

³⁸ Adler, *Sosyal Roller ve Kişilik*, 152.

³⁹ Çileli, *Ahlak Psikolojisi ve Eğitimi*, 85; Semra Çinemre, "Kohlberg'in Ahlak Gelişim Teorisine Yönelik Bazı Eleştiriler", *Değerler Eğitimi Dergisi*, (2014), 69-99.

taşıyıcılığını üstlendiklerine ulaşmıştır.⁴⁰ Bu durum akademik başarısı yüksek öğrencilerin ya da daha özel olarak genel zihinsel yetenek alanında gelişmiş bir potansiyele sahip öğrencilerin değer yönelimlerinde geleneksel kültürün etkisine açık olduklarını ve üyesi oldukları toplum tarafından kendilerine biçilen rolleri üstlendiklerini göstermesi açısından önemlidir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Değerler eğitimi okul öncesinden başlayarak örgün ve yaygın bütün eğitim kurumlarının her kademesinde gerçekleştirilmesi beklenen temel hedeflerden biridir. Geçmişten süregelen ahlak-din ve değer arasındaki güçlü ilişki, doğal olarak din kültürü ve ahlak bilgisi dersinin sadece din öğretimi yönüyle değil aynı zamanda ahlak ve değer eğitimi yönüyle de dikkate alınmasına zemin hazırlamıştır. Nitekim 2005'te ortaöğretim düzeyindeki öğrenciler, 2006'da ise ilköğretim düzeyindeki öğrenciler için din kültürü ve ahlak bilgisi öğretim programları güncellenmiş ve bu programlarda değer öğretimine doğrudan yer verilmiştir. Söz konusu güncelleme din-ahlak ve değer arasında var olan bu ilişkiyi din kültürü ve ahlak bilgisi dersi çerçevesinde belirginleştirmiş ve bu yöndeki işlevselliğini arttırmıştır. Bu araştırmanın amacı da akademik başarısı yüksek öğrencilerin din kültürü ve ahlak bilgisi dersi çerçevesinde değer yönelimlerini tespit etmek ve bu konudaki eğitsel ilgi ve ihtiyaçlarını tartışmaktır. Araştırmada bu kapsamda ulaşılan sonuçlar ve bu sonuçlara dayalı olarak geliştirilen öneriler şöyledir:

Öğrencilerin en çok önemsedikleri beş değer, birinci sırada “aile kurumuna önem verme” daha sonra sırası ile namuslu olmak, âdil olmak, güvenilir olmak ve dürüstlük değerleridir. Öğrencilerin “aile kurumuna önem verme, namuslu olmak, âdil olmak, güvenilir olmak ve dürüstlük” değerlerini öncelikle anlamlandırmak üzere ilgili literatür incelendiğinde bilişsel alanda gelişkin bir potansiyele sahip öğrencilerin *aile kurumuna önem verme, namuslu olmak, âdil olmak, güvenilir olmak, doğruluk, dürüstlük gibi* ahlakî özelliklerinin de gelişkin olduğuna ilişkin referanslarla karşılaşmıştır. Öğrencilerin bu değerlere karşı yoğun duyarlılıklarının tespiti öğrenme ortamlarında bu öğrencilerin tanınması açısından kayda değerdir. Öğrenme ortamlarının yürütücüleri olarak öğretmenlerin öğrencilerin ahlakî değer duyarlılıkları konusunda farkındalığa sahip olmaları, öğrencilerin bu yöndeki sınıf içi davranışlarını anlayabilme ve bunlara uygun eğitsel yaklaşım geliştirme noktasında kendilerine katkı sağlayacaktır. Öğrencilerin “aile kurumuna önem verme, namuslu olmak, âdil olmak, güvenilir olmak ve dürüstlük” değerlerine ilişkin yoğun bir duyarlılığa sahip olmalarının ilgili literatürde karşılık bulması açısından da söz konusu bulgunun önemine dikkat çekilmelidir. Çünkü bu durum bir taraftan bilişsel alan özelliklerinin öğrencilerin ahlakî değer yönelimleri üzerinde belirleyici olduğunu

⁴⁰ Yasemin İpek, *Üstün Zekalı Öğrencilerin Din Öğretiminde Öğrenme Davranışları* (Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2021), 195-204.

araştırmamız kapsamında da doğrulamış öbür taraftan araştırma bulgularımızın diğer araştırma sonuçlarıyla tutarlılığını ortaya koymuştur.

Öğrenciler tarafından en az önemsenen beş değer ise misafirperverlik başta olmak üzere sırasıyla kanaatkarlık, estetik duyarlılık, ölçülülük ve paylaşımcı olmak şeklindedir. Bu bağlamda dikkat çekilmesi gereken husus öğrencilerin çoğunluğu tarafından yönelinen ve uzak kalınan değerlerin ortak olduğudur. Her bireyin ya da benzer özelliklere sahip bir grubun temel değerlerinin olması elbette olağandır. Ancak bütün değerlerin birbirini tamamladıkları, birbirinden bağımsız olmadıkları, birbirlerini besledikleri ve etkiledikleri de bir gerçekliktir. Değerler arasındaki bu güçlü ilişkinin öğrenciler tarafından anlaşılmasının önemli bir ihtiyaç olduğu belirtilmelidir. Nitekim öğrencilerin bugünün yaşam formundan kaynaklı bazı değerlere uzak durması, diğer temel değerlerinin devamının ve yaşanabilirliğinin sekteye uğraması için de bir tehlike oluşturmaktadır. Bu bağlamda öğrencilerde güçlü olan değerlerin devamını ve zayıf olan değerlerin güçlendirilmesini sağlayabilmek üzere değerler arasındaki ilişkinin merkeze alınarak öğretimini gerektirdiği söylenebilir.

Öğrencilerde misafirperverlik ve paylaşımcı olmak değerlerinin zayıf olması genel olarak toplumda kolektif yaşam formunun azalması ve dolayısıyla kolektiflik duygusunun zayıflaması ile ilişkili görülebilir. Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretim süreçlerinde öğrencilerde misafirperverlik ya da paylaşımcı olmak gibi değerlerin canlanması için kolektif yaşam tarzının bireysel, toplumsal ve evrensel kazanımlarına dikkat çekilebilir. Dahası bu öğrencilerin din kültürü ve ahlak bilgisi programlarının bir parçası olarak sosyal sorumluluk faaliyetlerinde bulunmaları ve bu yönde proje süreçlerine dahil edilmelerinin önem ve imkânı üzerinde düşünülmelidir. Akademik başarısı yüksek bu öğrencilerin toplumun önde gelen mesleklerinde bulunabilme potansiyelleri dikkate alındığında sosyal sorumluluk kazanmalarının bireysel ve toplumsal açıdan kritik bir önem taşıdığı söylenebilir. Akademik başarısı yüksek okulların genel içinde sayıca az bir orana sahip olmaları dikkate alındığında bu öğrenciler için sosyal sorumluluk etkinliklerinin düzenlenmesi ve bu yöndeki deneyimlerinin artırılması da imkân dahilinde değerlendirilebilir.

Öğrencilerin değerleri önemseme düzeylerinin, cinsiyete göre bazı değerlerde değişiklik gösterdiğine ulaşılmıştır. Buna göre kızların; aile kurumuna önem verme, saygı, güven, sevgi, samimiyet, duyarlılık ve sorumluluk değerlerini erkeklere göre daha çok önemsedikleri; erkeklerin ise; bağımsızlık, kardeşlik, sözünde durma, emanete riayet etme, bilimsellik, vatanseverlik, sabır, dayanışma ve cömertlik değerlerini kızlara göre daha çok önemsedikleri tespit edilmiştir. Bunlar dışındaki diğer değerlerin ise kızlar ve erkekler tarafından yakın ya da eşit derecede önemsendiği ortaya çıkmıştır. Nitekim toplumsal kültür kodlarının bilişsel alanda gelişkin bir potansiyele sahip bu öğrencilerin cinsel rolleri üzerinde de belirleyici olduğu söylenebilir. Bu durum akademik alanda başarılı öğrencilerin cinsiyetlerine göre değer yönelimlerinin genel popülasyona benzerlik gösterdiği ve kapsamdaki kuramsal bilgilerin bu öğrenciler için de geçerliliğini koruduğu söylenebilir. Bu

durum akademik başarısı yüksek öğrencilerin değer yönelimlerinde kültür kodlarının etkili olduğunu ve dolayısıyla üyesi buldukları toplumda kendilerine biçilen rolleri üstlenebildiklerini göstermesi açısından önemlidir.

KAYNAKÇA

- Adler, Alfred. *Sosyal Roller ve Kişilik*. çev. Turhan Yörükán. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2015.
- Akkurt, Selim - Boratav, Olcay. "Neden Sanat Eğitimi?" *Uluslararası Eğitim Araştırmacıları Dergisi* 1/1 (2018), 54-60.
- Altıntaş, Muhammed Esat. *Öğretmenler Gözüyle Değerler Eğitimi*. İstanbul: Mostar Basım Yayın Dağıtım, 2016.
- Aluş, Yadigar - Selçukkaya, Suzan. "Türk Ailesinde Mutluluk Algısı ve Değerleri". *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi (SKAD)* 1/2 (2015), 151-175.
- Atabay, Nevbahar. "Üstün Yetenekli Olan ve Olmayan Ergenlerin Algıladıkları Anne ve Baba Tutumları ile Uyum Düzeyleri Arasındaki İlişki". *Üstün Yetenekli Çocuklar Bildiriler Kitabı*. ed. Kulaksızoğlu, Adnan - vd. 367-378. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, 2004.
- Başaran, Fatma. *Psiko- Sosyal Gelişim*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1992.
- Bear, George G. "Moral Reasoning, Classroom Behavior". *Journal for the Education of the Gifted and, The Intellectually*, 111-119.
- Cebeci, Suat. "Din Eğitiminde Rehberlik ve Psikolojik Destek". *Avrupa Birliği'ne Giriş Sürecinde Türkiye'de Din Eğitimi ve Sorunları Sempozyumu*. 216-227. Sakarya: Değişim Yayınları, 2001.
- Cole, Luella - Morgan, John J.B. *Çocukluk ve Gençlik Psikolojisi*. çev. Belkıs Halim Vassaf. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1985.
- Çileli, Meral. *Ahlak Psikolojisi ve Eğitimi*. Ankara: V Yayınları, 1986.
- Çinemre, Semra. "Kohlberg'in Ahlak Gelişim Teorisine Yönelik Bazı Eleştiriler". *Değerler Eğitimi Dergisi*, 69-99.
- Demirbaş Çelik, Nur - Mertol, Hüseyin. "Gifted Students' Purpose in Life". *Universal Journal of Educational Research* 6/1 (2018), 2210-2216.
- Dilmaç, Bülent. *Bir Grup Fen Lisesi Öğrencisine Verilen İnsani Değerler Eğitiminin İnsani Değerler Ölçeği İle Sınanması*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2007.
- Dodurgalı, Abdurrahman. *İbn Sina Felsefesinde Eğitim*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1995.
- Durkheim, Emile. *Ahlak Eğitimi*. İstanbul: Say Yayıncılık, 2010.

- Gökdere, Murat - Çepni, Salih. "Üstün Yetenekli Çocuklara Verilen Değerler Eğitiminde Öğretmenin Rolü". *Değerler Eğitimi Dergisi* 1/2 (2003), 93-103.
- Gündüz, Turgay. "Üstün Zekâlı Çocuklarda Ahlâk Gelişimi ve Eğitimi". *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/1 (2010), 157-177.
- Güngör, Erol. *Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak*. İstanbul: Ötüken Yayınları, 2008.
- Güngör, Erol. *Değerler Psikolojisi Üzerinde Araştırmalar*. İstanbul: Ötüken Yayınları, 2000.
- Gürbüz, Sait - Şahin, Faruk. *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri (Felsefe-Yöntem-Analiz)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2015.
- Hökelekli, Hayati - Gündüz, Turgay. "Üstün Yetenekli Çocukların Değer Yönelimleri ve Eğitimleri". *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu 26-28 Kasım 2004*. ed. Recep Kaymakcan. 371-398. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 2007.
- Hökelekli, Hayati - Gündüz, Turgay. "Üstün Yetenekli Çocukların Karakter Özellikleri ve Değerler Eğitimi". *Üstün Yetenekli Çocuklar Bildiriler Kitabı*. ed. Adnan Kulaksızoğlu - vd. 131-144. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, ts.
- İpek, Yasemin. *Üstün Zekalı Öğrencilerin Din Öğretiminde Öğrenme Davranışları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2021.
- Kağıtçıbaşı, Çiğdem. *İnsan Aile Kültürü*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1990.
- Karasar, Niyazi. *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık, 1998.
- Kaya, Mevlüt - Taşkın, Osman. "Okulda Değerler Eğitimi". *Teoriden Pratiğe Değerler Eğitimi*. ed. Mustafa Köylü. 131-157. Nobel Akademik Yayıncılık, 2016.
- Keskin, Yakup. "Değerler Hakkında Genel Bilgiler". *Teoriden Pratiğe Değerler Eğitimi*. 19-52. Ankara: Nobel Yayıncılık, 2016.
- Kılıç, Recep. *Ahlakın Dini Temeli*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2005.
- Koroğlu, Muhammet Ali. "Tüketim Kültürünün Gençliğe Etkisi Üzerine Bir Değerlendirme". *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi* 2/4 (2014), 254-269.
- Kulaksızoğlu, Adnan - Otrar, Mustafa. "Fen ve Genel Lise 10. Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyi Bakımından Karşılaştırılması". *Üstün Yetenekli Çocuklar Bildiriler Kitabı*. ed. Adnan Kulaksızoğlu - vd. 285-300. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, 2004.
- Küçükahmet, Leyla. *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme*. Ankara: Nobel Yayıncılık, 2005.
- MEB. *Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (9, 10, 11 ve 12. Sınıflar) Öğretim Programı*. Devlet Kitapları Müdürlüğü, 2010. https://dogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_10/09164821_DinKulturu_9-12.siniflar_2010.pdf

- Mısırlı Taşdemir, Özlem - Özbay, Yaşar. "Üstün Yetenekli Çocuklarda Mükemmeliyetçilik, Sınav Kaygısı, Benlik Saygısı, Kontrol Odağı, Öz- Yeterlik ve Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi". *Üstün Yetenekli Çocuklar Bildiriler Kitabı*. ed. Kulaksızoğlu, Adnan - vd. 300-318. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, 2004.
- Mull, Kenneth V. *The Religious Education of The Gifted*. Northwestern University, Unpublished Doctoral Thesis, 1962.
- Nazıroğlu, Bayramali - vd. "Temel Ahlaki Değerler". *Teoriden Pratiğe Değerler Eğitimi*. ed. Mustafa Köylü. 181-258. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2016.
- Özbal, Nurcan - Aydoğan, Dr İsmail. "Eğitimde Estetiğin Gerekliği ve Oluşumu Üzerine Bir İnceleme". *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 7/2 (2017), 12.
- Selçuk, Mualla. *Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler (Religious Motives in Child Education)*. Ankara: TDV Yayınları, 1991.
- Taşkesen, Orhan vd. "Sanat Eğitimi Alan ve Almayan Lise Öğrencilerinin Erdem Etiği Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma". *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 14/1 (2012), 61-80.
- Topçu, Nurettin. *Türkiye'nin Maarif Davası*. İstanbul: Dergah Yayınları, 2015a.
- Tosun, Cemal. *Din Eğitimi Bilimine Giriş*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2011.
- Uysal, Enver. "Dindarlığın Ahlâkî Temeli Üzerine Bazı Düşünceler". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları* 14/1 (2005), 41-59.
- Ünver, Erdem. "Neden ve Nasıl Sanat Eğitimi". *İdil Sanat ve Dil Dergisi* 5/23 (2016).
- Variş, Fatma. *Eğitimde Program Geliştirme "Teori ve Teknikler"*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Vakfı Yayınları, 1976.
- Yıldız, Sevgi. "Sosyal Bilimlerde Örnekleme Sorunu: Nicel ve Nitel Paradigmalardan Örnekleme Kuramına Bütüncül Bir Bakış". *Kesit Akademi Dergisi* 11 (2017), 421-442.
- Yılmaz, Hüseyin. "Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersi Ünite Konularının Barış Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi". *Değerler ve Eğitimi*. ed. Recep Kaymakcan - vd. 697-714. İstanbul: DEM Yayınları, 2007.